

Juridisk Publikation

STOCKHOLM - UPPSALA - LUND - GÖTEBORG

ANNA MARTIN

Svensk tolkning av avtal skrivna på engelska enligt
angloamerikanskt mönster

Särtryck ur häfte 2/2014

SVENSK TOLKNING AV AVTAL SKRIVNA PÅ ENGELSKA ENLIGT ANGLOAMERIKANSKT MÖNSTER

Av Anna Martin¹

Svenska parter utan koppling till angloamerikansk rätt använder ofta avtal som är skrivna på engelska och utformade enligt den angloamerikanska avtalskrivnings-traditionen. Affärsvärlden globaliseras i allt större utsträckning och det finns ett behov av att skriva avtal på ett språk som fler förstår. På grund av detta uppstår frågan allt oftare hur svenska parter ska tolka avtal skrivna på engelska enligt angloamerikanskt mönster, framför allt då det finns en lagvals klausul som anger att svensk rätt är tillämplig. För närvarande saknas prejudikat från Högsta domstolen (HD) som klargör rättsläget. Svea hovrätt har dock i ett mål mellan ett svenskt och ett danskt bolag tolkat en klausul i ett aktieöverlåtelseavtal som var skrivet på engelska. Hovrätten tolkade klausulen i enlighet med amerikansk juridisk-teknisk betydelse, med hänsyn till avtalets språk och hur avtalet var utformat. Domen har överklagats och HD har lämnat prövningstillstånd. Hovrättens dom kommer i denna artikel analyseras och utgångspunkterna för tolkning av avtal skrivna på engelska kommer att diskuteras. Artikeln avslutas med en analys av vilka tolkningsprinciper HD bör lägga till grund för tolkningen av klausulen vid prövning av målet.

I. INLEDNING

När svenska parter ingår avtal skrivna på engelska innebär det att ett utländskt språk måste hanteras. Engelska uttryck kan sakna översättning och kan vara avsedda att användas i en speciell juridisk-teknisk betydelse. Det kan därför vara svårt att fastställa vad parterna åsyftat med de formuleringar som använts. Ytterligare en försvårande omständighet är att dessa avtal är anpassade efter ett utländskt rättssystem som på många sätt är olikt det svenska. Rättsfigurer som fyller en funktion när avtalet tolkas enligt angloamerikanska tolkningsprinciper kan vara svåra att tillämpa i enlighet med det svenska rättssystemet. För att svenska parter och domstolar ska kunna hantera avtal skrivna på engelska enligt angloamerikanskt mönster måste vissa utgångspunkter för tolkningen fastställas.

Tolkningen av en klausul i ett avtal skrivet på engelska blev föremål för tvist i ett mål mellan två nordiska parter som avgjordes av Svea hovrätt 2012 (nedan kallat 2012 års fall).² Bakgrunden till tvisten var följande: Det danska bolaget

¹ Författaren studerar termin 9 på juristprogrammet vid Uppsala universitet.

² Svea Hovrätt mål T 9588-11, dom av den 2 oktober 2012. HD har lämnat prövningstillstånd

Sophus Berendsen A/S förvärvade av Electrolux aktierna i en kemtvättsverksamhet. Aktieöverlåtelseavtalet innehöll en överlåtelseförbudsklausul, enligt vilken partsbyte krävde samtycke av motparten. Senare kom ägandet av kemtvättsverksamheten att förändras flera gånger genom en serie dispositioner enligt dansk bolagsrätt. Tre olika dispositioner vidtogs och aktierna i kemtvättsverksamheten kom till sist att ägas av Berendsen Finance Limited (BFL). Electrolux varken tillfrågades eller samtyckte till någon av dessa förändringar. Då BFL gjorde gällande att Electrolux skulle svara för miljöföroreningar enligt garantin i aktieöverlåtelseavtalet, hävdade Electrolux att partsbyte skett utan samtycke. BFL väckte därför talan vid Stockholms tingsrätt för att få avgjort om garantin kunde göras gällande mellan BFL och Electrolux. Den överlåtelseförbudsklausul som var föremål för tvisten löd:

”This Agreement shall be binding upon and inure to the benefit of the successors and assigns of the parties hereto, but shall not be assignable by any party without the prior written consent of the other.”³

2. HOVRÄTTENS BEDÖMNING I 2012 ÅRS FALL

Hovrätten konstaterade inledningsvis att det aktuella aktieöverlåtelseavtalet var ingånget mellan två nordiska parter, att avtalet var skrivet på engelska enligt angloamerikanskt mönster och att svensk rätt var tillämplig. Parterna var överens om att de bolagsrättsliga dispositionerna skulle klassificeras enligt dansk lag medan svensk rätt skulle tillämpas vid tolkningen av avtalet. Hovrätten uppmärksammade vidare att överlåtelseförbudsklausulen var vad som med inspiration från engelsk rätt kommit att kallas för en boilerplateklausul.⁴ Eftersom sådana klausuler är en typ av standardvillkor som ofta skrivs in i avtalet utan någon mer omfattande anpassning till den enskilda situationen, kunde enligt hovrätten ledning för tolkningen inte hämtas från övriga avtalsbestämmelser. Överlåtelseförbudsklausulen skulle därför tolkas objektivt. Med hänsyn till avtalets språk och hur avtalet var utformat fastslog hovrätten att begreppen *successors*, *assigns* och *assignable* skulle tolkas enligt angloamerikansk juridisk-teknisk betydelse.⁵ Hur denna tolkningsmetod förhöll sig till att svensk rätt var tillämplig på avtalet framgår inte av domen.

Enligt hovrätten innebär begreppet *successors* enligt amerikansk rätt en övergång

(målnummer T 4816-12) men inget datum finns för närvarande utsatt för målets avgörande.

3 Klausulen återges i domen, HovR T 9588-11 s. 12.

4 Se vidare avsnitt 4.1 om boilerplateklausuler.

5 HovR T 9588-11 s. 13.

av rättigheter som är reglerad i lag. Begreppet motsvaras då i svensk rätt av universalsuccession. När *successors* och *assigns* används tillsammans betyder det senare uttrycket att en part har förvärvat rättigheter genom frivillig överlåtelse. Utifrån denna tolkning fann hovrätten att Electrolux samtycke hade krävts för den sista dispositionen BFL vidtog. Detta motiverades av att denna rättighetsövergång var sådan som motsvarades av begreppet *assign*, det vill säga en frivillig överlåtelse.⁶ Två domare var skiljaktiga bland annat med hänsyn till att ordet *assign* i engelskt juridiskt språkbruk inte endast avser frivilliga överlåtelser utan även andra former av partsbyte. Minoritetens slutsats var att alla dessa bolagsrättsliga dispositioner omfattades av kravet på samtycke.⁷

3. SVENSK AVTALS RÄTT

Svenska avtal är traditionellt sett kortfattade och skrivna med ett enkelt och tydligt språk. Det är ovanligt att svenska avtal tyngs ner av onödiga definitioner eller upprepningar. Standardavtal används i stor omfattning och jurister är sällan involverade vid enklare överenskommelser.⁸ Svensk civilrätt är till stor del dispositiv och det är därför möjligt att i avtalet endast reglera vad som särskiljer den dispositiva rätten från parternas önskade avtalsinnehåll. Andra frågor kan medvetet lämnas oreglerade eftersom den dispositiva rätten då fyller ut avtalet.⁹

Svensk avtalstolkning utgår ifrån en subjektiv metod.¹⁰ Då avtalet är ett uttryck för den gemensamma partsviljan avser tolkningen att fastställa parternas avsikter.¹¹ Utgångspunkten för tolkningen är därför ordalydelsen.¹² I NJA 1990 s. 24 var betydelsen av ett begrepp oklart och HD uttalade att ledning först kan tas i allmänt språkbruk men att detta sedan kan justeras med hänsyn till avtalets övriga innehåll eller branschpraxis. I NJA 1992 s. 403 tolkades en bestämmelse med ledning av övrigt avtalsinnehåll, eftersom ordalydelsen inte kunde vägleda tolkningen. Utöver ordalydsetolkning och systematisk tolkning kan ett avtals syfte eller ändamål tillmätas betydelse.¹³ Dispositiv rätt används för att tolka avtal när

6 HovRT 9588-11 s. 13.

7 HovRT 9588-11 s. 14.

8 Bexhed, Jan-Mikael, Anglo-amerikansk rättsimperialism och svensk avtalsskrivningstradition – några synpunkter, Vänbok till Erland Strömbäck, Stockholm 1996, s. 47 f [cit. Bexhed].

9 Svernlöv, Carl, Juridisk engelska: modern affärsjuridisk kommunikation med praktiska exempel, 3 uppl. Stockholm 2008, s. 121 [cit. Svernlöv].

10 I detta avsnitt beskrivs endast översiktligt de viktigaste utgångspunkterna för svensk avtalstolkning. Se Adlercreutz, Axel & Gorton, Lars, Avtalsrätt II, 6 uppl. Lund 2010 [cit. Adlercreutz & Gorton] samt Ramberg, Jan & Ramberg, Christina, Allmän avtalsrätt, 9 uppl. Stockholm 2014 [cit. Ramberg & Ramberg].

11 Adlercreutz & Gorton, s. 57 f.

12 Ramberg & Ramberg, s. 144 f.

13 A.a., s. 152 f.

språkinriktad analys eller omständigheter kring avtalsslutet inte ger stöd för en viss tolkning. Även partsbruk, handelsbruk, branschpraxis och annan sedvänja kan få betydelse så som underförstådd partsvilja och kan därmed jämföras med uttryckliga villkor. Den dispositiva rätten kan även den fylla ut avtalet om en viss fråga inte har reglerats.¹⁴

4. ANGLOAMERIKANSK AVTALS RÄTT

4.1 ANGLOAMERIKANSK AVTALSTRADITION

Angloamerikanska avtal skrivs mot bakgrund av ett rättssystem som på många sätt är olik det svenska. För det första innebär bevisregler som *the parol evidence rule*, som främst avser muntlig bevisning, och *the extrinsic evidence rule*, som gäller skriftlig bevisning, att domstolen inte tar hänsyn till vad som skett innan avtalsslutet. En konsekvens av att avtalspreliminärer inte ska beaktas är att alla detaljer rörande parternas mellanhavanden måste skrivas in i avtalet.¹⁵ Utgångspunkten är således *the four corners principle*, vilken innebär att avtalet endast tolkas utifrån det skriftliga avtalsinnehållet.¹⁶ För det andra skiljer sig angloamerikansk rätt från svensk då dispositiv rätt till stor del saknas. Domstolspraxis är en central rättskälla inom common law och domstolarna tolkar i stor utsträckning avtal bokstavstroget, vilket ytterligare har bidragit till utförliga avtal.¹⁷ Angloamerikanska avtal brukar därför innehålla kataloger med definitioner och förkortningar. Detta kan bidra till att undanröja oklarheter och underlätta för läsaren. Det finns dock en tendens att även definiera sådant som inte behöver definieras, vilket gör avtalet mer svårtillgängligt.¹⁸ För det tredje är det i engelska avtal vanligt med ett komplicerat språk. Det engelska juridiska språkbruket innehåller ofta onödiga dubblarer och ord som egentligen är överflödiga.¹⁹

Slutligen är användandet av så kallade boilerplateklausuler vanligt i angloamerikanska avtal. Även dessa har sitt ursprung i det begränsade användandet av dispositiv rätt och allmänna rättsgrundsatser. Boilerplates är standardklausuler som ofta slentrianmässigt skrivs sist i avtalet och fyller en funktion som liknar dispositiv rätt.²⁰ Dessa klausuler används för att reglera själva avtalet och inte parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet. Vilka klausuler som ska betraktas som boilerplates är dock inte givet utan varierar bland annat be-

14 A.a., s. 149 ff.

15 Hedwall, Mattias, *Tolkning av kommersiella avtal*, 2 uppl. Stockholm 2004, s. 63 f [cit. Hedwall].

16 A.a., s. 63.

17 Svernlöv, s. 121 f.

18 Bexhed, s. 46.

19 A.a., s. 47.

20 Edlund, Lars, *Boilerplate på svenska*, SvJT 2001 s. 172 [cit. Edlund].

roende på kontraktstyp.²¹ Den klausul som var föremål för tvist i 2012 års fall var en så kallad *non-assignment clause*.

4.2 AVTALSTOLKNING ENLIGT ENGELSK RÄTT

På grund av likheten mellan de engelska och amerikanska rättssystemen används ofta angloamerikansk avtalsrätt som ett enhetligt begrepp. Skillnader finns dock mellan de två rättsordningarna. I denna artikel läggs fokus på engelsk avtalsrätt. Den engelska domaren Lord Hoffman i House of Lords (nu Supreme Court of the United Kingdom) sammanfattade i rättsfallet *Investors v. West Bromwich*²² fem avtalstolkningsprinciper. Dessa principer har sedan dess ansetts vägledande för den engelska avtalstolkningen. Enligt Lord Hoffmans första princip ska ett avtal tolkas så som en förnuftig person, med samma bakgrundsinformation som parterna rimligen borde ha haft vid avtalslutet, skulle tolka avtalet. Detta ger uttryck för vad som traditionellt anses utmärka engelsk avtalstolkning, nämligen att den är objektiv.²³ Den bakgrund som i sammanhanget blir relevant bedöms enligt den andra tolkningsprincipen utifrån vad en förnuftig person typiskt sett skulle anse vara av betydelse för hur avtalet utformades. Lord Hoffmans uttalande möttes av viss kritik då det i förhållande till de objektiva bevis- och tolkningsregler som gäller i England ansågs tillåta beaktande av för mycket bakgrundsinformation.²⁴ Den föregående principens räckvidd begränsas av den tredje punkten som stadgar att bevisning inte får föras om vad som föregått avtalets ingående eller om parternas subjektiva avsikter. Denna begränsning är en logisk konsekvens av tolkningens objektiva natur.²⁵ Domstolen ska även bortse från efterföljande beteende vid tolkningen.²⁶ Lord Hoffmans två sista tolkningsprinciper behandlar hur ord ska tolkas. Ordens betydelse ska inte bestämmas utifrån en ordbok utan ska förstås i sitt sammanhang. Bestämmandet av ordens innebörd ska utgå ifrån sunt förnuft och ges en naturlig och ordinär betydelse. Om parterna har kommit överens om ett visst ords innebörd ska dock detta användas. Även branschpraxis och den specifika betydelsen av facktermer kan avgöra ett ords betydelse i det enskilda fallet.²⁷

Utfyllning av ett avtal kallas i engelsk rätt *implied terms*. Om domstolen fyller ut avtalet med *terms implied in law* används vad som i svensk rätt närmast liknar utfyllning med dispositiv rätt. Utfyllning kan även göras med *terms implied*

21 Gorton, Lars, Boilerplateklausuler, Erhvervsjuridisk Tidsskrift 2009 s. 170 f [cit.Gorton].

22 *Investors Compensation Scheme v. West Bromwich Building Society* [1997] UKHL 28.

23 Lewison, Kim, *The Interpretation of Contracts*, 5 uppl. London 2011, s. 7 [cit. Lewison].

24 A.a., s. 10 f.

25 A.a., s. 16.

26 Rosengren, Jonas, Engelsk avtalstolkning i ett svenskt perspektiv, SvJT 2010 s. 7 [cit. Rosengren].

27 Hedwall, s. 62.

in fact, vilket motsvaras av individuell utfyllning och utgår ifrån den objektivt fastställda gemensamma partsviljan. I rättspraxis har ett *business efficacy test* utvecklats för att pröva om utfyllning är nödvändigt för att avtalet ska vara ändamålsenligt. Ett annat test som används är *the officious bystander test* enligt vilket ett villkor anses underförstått om det är uppenbart att parterna skulle ha svarat "Oh, of course!" om villkoret skulle ha föreslagits.²⁸

5. TOLKNING AV ENGELSKA AVTAL I SVENSK OCH NORSK PRAXIS

5.1 SJÖRÄTTSLIG PRAXIS

5.1.1 SVENSK SJÖRÄTTSLIG PRAXIS

Avtal på engelska har länge använts inom sjörätten och domar inom detta område är därför av särskilt intresse. Sjörättsliga avtal är ofta standardkontrakt som är utformade enligt engelsk rätt. Då engelska är branschspråket är parterna i ett avtal på sjörättens område, till skillnad från andra kontraktstyper, ofta mer informerade om speciella uttrycks innebörd enligt engelsk rätt. Om en sjörättslig term har samma juridisk-tekniska betydelse enligt både engelsk och amerikansk rätt föreligger desto större anledning att förutsätta att parterna har avsett att termen ska tolkas enligt dess angloamerikanska innebörd.²⁹ Inom andra rättsområden, där användandet av engelska standardkontrakt inte är lika utbrett, finns inte på samma sätt anledning att anta att parterna utgått från ett engelskt uttryck i dess juridisk-tekniska betydelse.³⁰ Den sjörättsliga praxis som diskuteras nedan kan således inte direkt överföras till andra kontraktstyper utan föregående analys men visar hur domstolen i vissa fall har hanterat engelska avtal.

NJA 1954 s. 573 rörde frågan om ersättningskyldighet då en befraktare varit försenad med att lossa frakten. Avtalet som hade använts var ett engelskt standardkontrakt för sjöfrakt som inte hade förhandlats mellan parterna och som saknade lagvals klausul. HD fastställde att svensk rätt var tillämplig på avtalet men uttalade att engelsk rätt skulle beaktas vid tolkningen med hänsyn till att det var ett engelskt standardavtal. Målets utgång motiverades bland annat av dess förenlighet med engelsk rätt. Engelsk bakgrundsrätt gavs i 1954 års fall större genomslag än vad tidigare praxis medgett. Enligt min mening kan HD:s beaktande av engelsk rätt tolkas som att hänsyn togs till en hypotetisk partsavsikt. Svensk rätt blev tillämplig då avtalet upprättades i Göteborg och Göteborg var lossningshamn. Dessa omständigheter visar dock inte på vilket lagval parterna avsåg för avtalet. Omständigheten att det rörde sig om ett eng-

²⁸ Rosengren, s. 10 f.

²⁹ Mikelsen, Anders, Henvisninger til engelsk rett i kontrakter underlagt norsk rett, Tfr 2008 s. 542 f [cit. Mikelsen].

³⁰ A.a., s. 551 f.

elskt standardkontrakt som inte hade förhandlats kan visa på en partsavsikt om att engelsk rätt skulle tillämpas på avtalet, särskilt mot bakgrund av att engelsk rätt ofta används inom sjörätten. Följaktligen kan domen tolkas som ett försök från HD att nå ett domslut förenligt med parternas avsikter. Detta skulle innebära att 1954 års fall inte tyder på att avtalets språk får avgörande betydelse för tolkningen. Istället blir den gemensamma partsavsikten den bestämmande omständigheten, i enlighet med svenska avtalstolkningsprinciper.

Ett senare rättsfall, NJA 1971 s. 474, gällde ett standardavtal skrivet på engelska med svensk rätt som tillämplig lag. Målet rörde parter från Sverige, Norge och USA och bevisningen utgjordes bland annat av rättspraxis från Sverige, Norge och England. Från engelsk rätt fanns ett prejudicerande rättsfall avseende den aktuella frågan. Hovrätten utgick från svensk rätt men en lagman var skiljaktig och uttalade att hänsyn måste tas till anglosaxisk rättssyn för att fastställa vilken innebörd parterna lagt i avtalsvillkoret, trots svensk lags tillämplighet. Det motiverades av att det engelska standardavtalet var utformat efter internationell sjörätt, vilket båda parter kunde antas ha stor erfarenhet av. HD lade däremot, liksom hovrättens majoritet, med hänsyn till lagvalet svensk bakgrunds rätt till grund för tolkningen. HD uttalade att internationell praxis kunde beaktas trots att tolkningen skulle göras utifrån svensk lag, men att det i detta fall inte blev aktuellt då ingen enhetlig internationell praxis fanns i frågan. Det engelska rättsfall som framlagts som bevisning skulle inte tillämpas då målet saknade anknytning till England. En tolkning enligt engelsk rätt skulle enligt HD inte ge ett rimligt resultat.

1971 års fall visar enligt min mening på att utfallets rimlighet tillmätts betydelse för val av bakgrunds rätt. Om parterna är överens om att svensk rätt är tillämplig finns inte anledning att tillämpa utländska rättsfigurer. Inkonsekvenser uppkommer lätt om ett avtal tolkas utifrån flera olika rättssystem. För att undvika orimliga resultat bör därför domstolen undvika att tillämpa främmande rättsregler när svensk lag är tillämplig. Om parterna inte har tagit ställning till lagvalet och omständigheterna visar på en partsavsikt om att utländsk lag avsetts saknas anledning att frångå partsavsikten. På så vis är även 1954 års fall ett uttryck för att utfallets rimlighet i förhållande till partsavsikten tillmätts avgörande betydelse.

5.1.2 NORSK SJÖRÄTTSLIG PRAXIS

I den norska så kallade Arica-domen tvistade parterna om beräkningen av hyra efter ett fartygs maskin havererat.³¹ Lagvals klausulen angav först att engelsk

31 ND 1983 s. 309.

eller amerikansk rätt var tillämplig men ändrades senare till att ange norsk rätt. Skiljenämndens majoritet ansåg att norska avtalstolkningsprinciper skulle ligga till grund för tolkningen. Partsavsikten skulle inte beaktas då det rörde sig om ett standardkontrakt. Majoriteten menade istället att klausulen skulle tolkas enligt standardavtalets författares avsikt. Avtalet hade blivit utformat efter engelsk rätt och klausulens ordalydelse svarade mot ett prejudikat från House of Lords. Den engelska domen tillmättes enligt majoriteten därför betydelse som ett uttryck för hur kontraktsskrivarna hade avsett att utforma klausulen, och inte som ett uttryck för tillämpning av engelsk bakgrunds rätt.³² Minoriteten ansåg dock att lagvalsklausulen till förmån för norsk rätt innebar att avtalet skulle tolkas enligt norsk bakgrunds rätt och den norska sjölagen användes för att fylla ut klausulen.³³ Genom att lägga kontraktsförfattarnas avsikter till grund för tolkningen undvek majoriteten frågan huruvida engelsk rätt kunde, eller borde, införlivas i norsk rätt.³⁴ Domen är kritiserad och det är tveksamt om norska domstolar skulle döma på liknande sätt idag. Även om norska tolkningsprinciper tillåter en sådan tolkning är lagvalet en stark indikation på vilken bakgrunds rätt parterna avsett. Avsikten med att ange norsk rätt som tillämplig lag kan dessutom ha varit att förhindra en tolkning enligt engelsk rätt.³⁵

Grönfors är kritisk till både majoritetens och minoritetens tolkningsmetoder. Han anser det uteslutet för en svensk domstol att på så vis döma enligt utländsk lag och utländska tolkningsprinciper. Grönfors menar dock att det finns anledning att beakta behovet av harmonisering. Han förespråkar därför att en svensk domstol i ett liknande mål först ska tolka klausulen enligt svensk rätt och sedan justera tolkningen med hänsyn till den internationella rättssynen.³⁶ Enligt Hedwall kan Grönfors tolkningsmetod leda till osäkerhet i rättstillämpningen, eftersom metoden kan ge skönsmässiga resultat som dessutom riskerar att avvika från partsavsikten. Hedwall menar att om en klausul har sitt ursprung i till exempel engelsk rätt och är skriven på det engelska språket kan domstolen förutsätta att parternas avsikt var att klausulen skulle tolkas enligt engelsk rätt.³⁷

Jag är liksom Hedwall kritisk till Grönfors modell då den enligt min mening kan leda till svårigheter vad gäller att förutse ett måls utgång i det enskilda fallet. Att en svensk domstol, efter att ha tolkat ett avtal eller en klausul enligt

32 ND 1983 s. 323.

33 ND 1983 s. 325 f.

34 Grönfors, Kurt, *Tolkning av fraktavtal*, Göteborg 1989, s. 51 [cit. Grönfors].

35 Mikelsen, s. 548 ff.

36 Grönfors, s. 51 ff.

37 Hedwall, s. 153.

svensk rätt, ska värdera den svenska tolkningen i förhållande till en utländsk lösning ter sig svårtillämpat. Grönfors modell skulle möjligen kunna balansera behovet av att beakta utländsk rätt vid en svensk tolkning om det i praxis utarbetades tydliga riktlinjer för ett sådant tolkningsförfarande. Då uppstår frågan hur sådana riktlinjer skulle utformas och jag är tveksam till om det skulle vara möjligt att skapa en tillräckligt enhetlig praxis. Med tanke på engelska avtals stora betydelse inom affärsvärlden skulle en utveckling som skapar osäkerhet vara problematisk. Jag anser dock inte att slutsatser om partsavsikten kan dras utifrån avtalspråk, även om detta ligger närmare till hands inom sjörätten än vid avtal inom andra områden. Att avtalet skrivits på engelska enligt angloamerikanskt mönster kan motiveras av andra omständigheter än en avsikt att inkorporera angloamerikansk rätt. Exempelvis kan behovet av att utländska personer har möjlighet att läsa avtalet motivera engelska som avtalspråk.³⁸

I likhet med NJA 1971 s. 474 har två norska skiljedomar bortsett från engelsk bakgrunds rätt och istället tillämpat norsk utfyllande rätt, då resultatet annars hade blivit orimligt. Båda målen rörde norska parter som använt standardkontrakt utformade efter engelsk rätt och som saknade lagvalsklausul.³⁹ Norsk lag fick företräde då en tolkning enligt engelsk rätt enligt skiljenämnden skulle ha lett till ett orimligt resultat. Troligtvis gavs även parternas nationalitet, det vill säga att båda parter var norska, betydelse. Av dessa två rättsfall kan slutsatsen dras att vad som är rimligt i det enskilda fallet kan få stor betydelse samt att parternas nationalitet kan tillmätas relevans vid tolkningen.⁴⁰ Det är således inte säkert att engelsk bakgrunds rätt tillämpas, trots att avtalet är ett engelskt standardkontrakt. Lagval, partsavsikt och nationalitet, möjligen som en indikation på partsavsikten, kan få betydelse för tolkningen. Även parternas och målets koppling till utländsk rätt kan motivera en viss tolkning.

5.2 PRAXIS FRÅN ANDRA RÄTTSOMRÅDEN

Utanför sjörättens område finns inga prejudikat som ger vägledning i frågan om hur avtal på engelska ska tolkas. Dock berördes engelsk rätts betydelse för tolkningen av hovrätten i NJA 1995 s. 586. Två bolag tvistade om stödbrev skulle anses juridiskt bindande. Stödbreven hade utfärdats på engelska i samband med ett banklån upptaget i Storbritannien och det stod klart att det aldrig hade funnits en gemensam partsvilja. Båda parterna var överens om att stödbreven skulle tolkas i enlighet med svensk rätt. HD utgick ifrån tidigare praxis, enligt vilken stödbrev tolkas enligt vanliga svenska principer för avtals-

38 Se vidare avsnitt 6.

39 ND 1950 s. 398 och ND 1952 s. 442.

40 Mikelsen, s. 545.

tolkning. HD diskuterade dock inte fallets koppling till England och huruvida engelsk praxis skulle kunna ges betydelse för tolkningen.

Hovrätten kommenterade till skillnad från HD fallets engelska koppling. Hovrätten utgick ifrån svenska tolkningsprinciper och fann att stödbreven var bindande utfästelser. Därefter förklarade hovrätten att denna slutsats inte överensstämde med den engelska rättsuppfattningen men att eftersom en sådan tolkning inte skulle kunna ”beredas meningsfyllt utrymme i svensk rätt, väljer [hovrätten] att inte ta intryck av vad som sålunda må vara engelsk rättssyn”⁴¹. Enligt Hedwall var detta ett korrekt tillvägagångssätt då domstolen tillät bevisning utifrån utländsk rätt, trots att parterna bestämt att svensk rätt var tillämplig.⁴² Bogdan anser inte att hovrättens domskäl ger uttryck för en vägran att beakta andra rättsordningar, då den engelska rättssynen avfärdades först efter sakliga argument. Han menar att det på grund av fallets starka anknytning till England fanns skäl att döma enligt engelsk rätt men att det annars är motiverat att vara försiktig med att överföra engelsk rätt vid svensk avtalstolkning, då rättssystemen skiljer sig på flera punkter. Att parterna var överens om att svensk rätt skulle användas talade också emot en tillämpning av det engelska prejudikatet.⁴³

Hovrätten tycks här ha tillmätt resultatets rimlighet betydelse för att avgöra engelsk bakgrunds-rätts tillämplighet, då den engelska rättssynen inte ansågs kunna fylla en funktion i svensk rätt. Ett sådant tillvägagångssätt ligger i linje med vissa av de sjörättsliga domarna. I 1995 års fall fanns, till skillnad mot NJA 1971 s. 474, en stark koppling till England men trots det valde hovrätten att bortse från engelsk praxis. Hovrätten gjorde istället en egen tolkning utifrån vad de ansåg borde vara rättsfigurens funktion i svensk rätt. Detta visar att det är svårt att anpassa utländsk rätt till det svenska rättssystemet och att ett sådant förfarande inte kan anses motiverat utan ännu starkare skäl än vad som förelåg i 1995 års fall. I båda dessa fall var parterna överens om att svensk lag var tillämplig. Om lagvalet frångås utan stark bevisning om att parterna avsåg att avvika från lagvalet i en viss fråga, kan avtalet ges en oförutsedd innebörd. Hovrättens domskäl visar på ett sätt att hantera ett måls koppling till utländsk rätt.

41 NJA 1995 s. 586 på s. 598.

42 Hedwall, s. 150.

43 Bogdan, Michael, Rekviem över letters of comfort, Festskrift till Jan Ramberg, Stockholm 1996, s. 76 [cit. Bogdan].

6. OMSTÄNDIGHETER SOM STYR TOLKNINGEN

6.1 PARTERNAS LAGVAL

Genom 2012 års fall är det visat att utländsk rätt kan få betydelse för tolkningen av ett avtal trots att parterna genom en lagvalsklausul angett svensk rätt som tillämplig. Detta avsnitt kommer därför att utreda lagvalets betydelse för vilken bakgrunds rätt som ska tillämpas. Selvig, som behandlade frågan om engelska avtal i en nordisk kontext redan på 1980-talet, anser att lagvalsklausulen ska vara avgörande för hur kontrakt skrivna på engelska ska tolkas. Engelska används ofta som arbetsspråk mellan parter utan koppling till angloamerikansk rätt och arbetsspråket kan bero på många andra omständigheter än att parterna velat lägga angloamerikansk rätt till grund för tolkningen. Angloamerikansk rätt är teknisk till sin natur. Många begrepp har en särskild juridisk-teknisk betydelse och särskilda metoder och regler finns för tolkningen. Därför menar Selvig att det krävs en lagvalsklausul som anger att engelsk eller amerikansk rätt ska vara tillämplig för att sådana tolkningsprinciper ska användas. Detta gäller även då avtalen är skrivna på det engelska språket. En tolkning enligt angloamerikansk bakgrunds rätt kommer annars troligen avvika från vad parterna avsett.⁴⁴

Även Mikelsen anser att lagvalet är en bestämmande omständighet när en domstol ska avgöra hur ett avtal på engelska ska tolkas.⁴⁵ Parter som inte är utbildade i angloamerikansk rätt och inte heller har engelska som modersmål har sannolikt valt att använda engelska avtal som förebild för att säkerställa ett korrekt engelskt språkbruk. Istället för att översätta svenska avtal till engelska har angloamerikanska mallavtal använts som förlagor. Detta beror dessutom på att amerikanska och engelska advokatbyråer, och deras stora internationella klienter, förväntar sig att deras sätt att skriva avtal ska användas. På så sätt har en avtalsskrivningstradition anammats utan att avsikten har varit att överföra det angloamerikanska rättssystemet. Då det engelska juridiska språket och den angloamerikanska avtalsskrivningen har formats utifrån underliggande legala strukturer är det engelska språket nära sammankopplat med angloamerikanska rättsfigurer och regler. Att separera språket från rättssystemet hade krävt större kunskap och ett mer omfattande arbete än vad som kanske ansetts motiverat i kommersiella sammanhang.⁴⁶ Mikelsen menar därför att ett lagval till förmån för exempelvis norsk rätt i avtal skrivna på engelska, som följer angloamerikanskt mönster endast därför att det har blivit det gängse sättet att skriva avtal på engelska på, ska tolkas enligt allmänt språkbruk och inte enligt engelsk eller amerikansk juridisk-teknisk betydelse.⁴⁷

44 Selvig, *Tolkning etter norsk eller annen skandinavisk rett*, s. 21 [cit. Selvig].

45 Mikelsen, s. 553.

46 Cordero-Moss, Giuditta, *Tacit Choice of Law, Partial Choice and Closest Connection*, *Rett og Toleranse. Festskrift til Helge Johan Thue*, Oslo 2007, s. 369 f [cit. Cordero-Moss].

47 Mikelsen, s. 553.

Lagvalets betydelse för tolkningen framgår av bland annat NJA 1971 s. 474. HD uttalade förvisso att internationell praxis kunde beaktas i de fall det finns en enhetlig internationell rättstillämpning, men detta gäller troligen i större utsträckning inom sjörätten än inom andra rättsområden. I NJA 1995 s. 586 bortsåg HD helt från engelsk rätt trots att målet hade en nära koppling till England. Domstolen diskuterade inte, i likhet med 2012 års fall, lagvalets betydelse för tolkningen. Eftersom hovrätten i 2012 års fall, till skillnad från HD i 1995 års fall, emellertid inte dömde enligt det valda landets bakgrunds rätt är det svårt att dra slutsatser om lagvalets betydelse i praxis. Enligt min mening bör utgångspunkten för tolkningen vara lagvalet. Om parterna har tagit ställning till lagval finns i de flesta fall ingen anledning att frågå detta. Om avtalets språk tillåts vara avgörande för tolkningen kan avtal komma att ges en innebörd som ingen av parterna har avsett, eftersom språkvalet ofta motiveras av andra hänsyn än tillämplig bakgrunds rätt. Dessa avtal skrivs enligt angloamerikanskt mönster för att det har blivit vedertaget bruk och inte som en indikation på tillämplig bakgrunds rätt.

6.2 DEN GEMENSAMMA PARTSAVSIKTEN

Detta avsnitt kommer att undersöka den gemensamma partsavsiktens betydelse vid tolkning av ett avtal skrivet på engelska. Diskussionen utgår ifrån en situation där ingen av parterna har sitt hemvist i något av de angloamerikanska rättssystemen, eftersom samma slutsatser om en underförstådd partsavsikt då inte kan dras. Om en eller båda av parterna lyder under common law finns en koppling till utländsk rätt som kan tyda på en underförstådd partsavsikt om att den utländska partens rättssystem avsetts vara tillämplig lag. Trots att parterna vid tvist kan ha olika uppfattningar om vilken bakgrunds rätt som ska ligga till grund för tolkningen, kan en underförstådd gemensam partsavsikt ha funnits vid tiden för avtalslut.⁴⁸

Den gemensamma partsavsikten är central vid svensk avtals tolkning och vad som kan bevisas om parternas syfte med att använda det engelska språket bör därför ges betydelse vid tolkningen. Det kan tyckas motsägelsefullt att parter genom en lagvalsklausul anger svensk rätt om de avsett att avtalet ska tolkas enligt engelsk eller amerikansk rätt. Möjligen kan parterna ha förbisett lagvalets betydelse om det bestämts sent i förhandlingarna. Lagvalet kan även främst ha avsett andra frågor som regleras i avtalet än vilken dispositiv rätt som ska komma att användas för att tolka och utfylla avtalet.⁴⁹ Det är inte heller nödvändigt att hela avtalet styrs av samma lagval. Det är möjligt att ett

48 Hedwall, s. 156.

49 Mikelsen, s. 546.

alternativt lagval för en viss avtalsbestämmelse inte görs uttryckligen i lagvalsklausulen, utan som ett underförstått villkor mellan parterna.⁵⁰ Hedwall menar att domstolen bör utreda hur parterna förhållit sig till avtalspråket. Även om lagvalet är utgångspunkten för tolkningen anser han att det finns anledning att utreda vad parternas avsikt varit. Om det kan visas att parterna har använt ett visst uttryck på engelska i syfte att tillskriva begreppet dess juridisk-tekniska betydelse, borde även domstolen tolka uttrycket i enlighet med angloamerikanska principer. Detta gäller enligt Hedwall framför allt vid användandet av termer och rättsfigurer som saknar svensk motsvarighet.⁵¹

Att det engelska språket och engelska rättsfigurer använts betyder inte att det går att fastställa ett visst lands lag inom common law som förebild för avtalet. I 2012 års fall motiverade hovrätten inte varför just amerikansk rätt tillämpades och inte exempelvis engelsk rätt. Cordero-Moss framhåller skillnaderna mellan de olika angloamerikanska rättssystemen. Att ett avtal är skrivet enligt angloamerikanskt avtalsmönster visar inte på en partsavsikt om att exempelvis engelsk rätt ska tillämpas. Valet av rättssystem inom common law kan innebära betydande skillnader för tolkningen. Om det inte är möjligt att avgöra vilket rättssystem som avsågs vid avtalsskrivandet räcker det enligt Cordero-Moss inte att konstatera att kontraktet är skrivet enligt angloamerikanskt mönster. Hon undantar då standardkontrakt som tveklöst är baserade på ett visst lands lag och fall då en klausul otvetydigt hör hemma i ett visst land. Slutsatsen är att det inte går att utgå ifrån att avtalspråket och hur avtalet har utformats har betydelse för valet av bakgrunds rätt. I de allra flesta fall är det inte möjligt att utpeka vilket land inom common law som parterna avsåg vid avtalslutet och således kan inte en eventuell gemensam partsavsikt som avviker från lagvalet tillmätas betydelse.⁵²

Min åsikt är att den gemensamma partsavsikten ska ligga till grund för tolkningen. Om det går att fastslå vilken bakgrunds rätt parterna avsett bör den få genomslag vid tolkningen. Detta är i enlighet med svenska avtalstolkningsprinciper. Som visats ovan tillmätts till exempel engelsk bakgrunds rätt oftare betydelse inom sjörätten där engelska standardavtal är vanliga och där vissa engelska uttryck kan sägas vara branschpraxis. Sådan fast branschpraxis kan tjäna som bevis för att det vid avtalslutet fanns en gemensam partsavsikt om engelsk bakgrunds rätts tillämplighet. Dock menar jag att en domstol, vid hantering av andra rättsområden än sjörätten, måste vara mycket restriktiv med att fastställa att en sådan partsavsikt verkligen existerat när avtalet slöts. Partsavsikten får

50 Cordero-Moss, s. 373.

51 Hedwall, s. 154.

52 Cordero-Moss, s. 375.

inte skapas av domstolen då det, förutom att avvika från vad parterna verkligen avsett, skulle skapa förutsebarhetsproblem. Jag anser således att det inte är tillräckligt att ett avtal skrivits på engelska enligt angloamerikanskt mönster för att en gemensam partsavsikt om utländsk rätts betydelse ska kunna fastslås. Tydligast visar självklart en lagvalsklausul som utpekar till exempel amerikansk rätt på en gemensam partsavsikt avseende lagvalet men en helhetsbedömning bör göras i varje enskilt fall. Domstolen bör i sådant fall utreda vilket rättssystem inom common law som parterna avsett tillämpa på en viss rättsfigur istället för att använda sig av en blandning av angloamerikanska rättsprinciper.

Möjligen kan även resultatets rimlighet tala för en viss tolkning, vilket det finns visst stöd för i praxis. Som framgår av min analys av den sjörättsliga praxisen anser jag att 1954 års fall är ett uttryck för en tolkning i enlighet med underförstådd partsavsikt. Om hänsyn tas till rimlighet minskas dock förutsebarheten för parterna i det enskilda fallet, vilket kan leda till oväntade resultat. Min slutsats är att ett lagval till förmån för svensk rätt bör utgöra en presumption för att parterna avsett att svensk bakgrunds rätt ska tillämpas i avtalets alla delar. Detta är enligt min mening en stark presumption som endast borde kunna genombrytas till förmån för en avvikande partsavsikt, om det finns starka bevis för en sådan. Till exempel skulle avtalspreliminärer eller skriftväxling som utvisar en underförstådd partsavsikt kunna leda till att domstolen tolkar en viss klausul i enlighet med utländsk rätt trots svenskt lagval. I 1954 års fall hade inte lagvalet diskuterats, avtalet var ett engelskt standardkontrakt och parterna verkade inom ett område som till stor del styrs av engelsk rätt. Även i en sådan situation, då flera omständigheter pekar på engelsk rätts tillämplighet och lagvalsklausul saknas, finns anledning att tolka in en underförstådd partsavsikt om att avtalet ska tolkas i enlighet med utländsk bakgrunds rätt.

6.3 BETYDELSEN AV KLAUSULENS UTFORMNING

Slutligen återstår frågan om klausulypen bör tillmätas betydelse vid tolkningen, eftersom det var en så kallad boilerplateklausul det rörde sig om i 2012 års fall. Dessa klausuler härstammar från den angloamerikanska avtalstraditionen och kan i vissa fall vara svåra att underkasta det svenska rättssystemet. Edlunds genomgång av vissa typiska boilerplates visar att många av dem inte fyller någon funktion när svensk rätt är tillämplig på avtalet. Han menar att parterna ofta avtalar om sådant som redan följer av svensk dispositiv lag eller svenska allmänna kontraktsrättsliga principer.⁵³ Gorton förefaller vara mer positiv till denna typ av standardvillkor och anser att de bidrar till tydlighet

53 Se Edlund, s. 172–178.

mellan parterna.⁵⁴ Vissa boilerplateklausuler är dock svåra att anpassa till det svenska rättssystemet. Integrationsklausuler, som utesluter avtalspreliminärer från tolkningsunderlaget, är en sådan klausul och dess verkan enligt svensk rätt är oklar.⁵⁵

Att boilerplateklausuler kan tyckas främmande för det svenska rättssystemet innebär inte att domstolen kan bortse från dem. Det är dock osäkert hur de ska tolkas och en svensk tolkning av en boilerplate överensstämmer inte nödvändigtvis med dess angloamerikanska betydelse.⁵⁶ Jag beskrev i avsnitt 6.2 Hedwalls åsikt att svenska domstolar bör beakta utländsk rätt om parterna har använt termer och rättsfigurer som är främmande för det svenska rättssystemet.⁵⁷ Om Hedwalls synsätt appliceras på boilerplateklausuler innebär det att dessa klausuler i vissa fall ska tolkas enligt angloamerikansk bakgrunds rätt. Detta gäller framför allt de klausuler som är svåra att tolka i enlighet med svensk rätt. En viss klausul som har sitt ursprung i angloamerikansk rätt kan sakna funktion enligt svensk lag. Detta borde dock inte ses som ett tillräckligt tydligt bevis på en gemensam partsvilja om angloamerikansk tolkning för att domstolen ska kunna bortse ifrån lagvalet.⁵⁸ Att använda utländsk bakgrunds rätt därför att klausultypen hör hemma i de angloamerikanska rättssystemen ger heller ingen indikation på vilket lands lag inom common law som ska tillämpas. Troligtvis kommer därför problem uppstå med att specificera ett visst lands lag. I avtal med svenskt lagval anser jag det omotiverat att ge en klausul dess engelska eller amerikanska betydelse enbart för att den svårligen kan passas in i det svenska rättssystemet. Till skillnad från sådana klausuler som verkar främmande skulle de boilerplates som bättre stämmer överens med svensk rätt tolkas enligt svensk dispositiv lag och allmänna principer. Detta skulle leda till bristande förutsebarhet och gränsdragningsproblem. Boilerplateklausuler bör därför tolkas enligt sin objektiva ordalydelse i enlighet med den bakgrunds rätt som fastställs enligt lagvalet eller den gemensamma partsviljan, oavsett hur främmande klausulerna kan verka för den svenska domstolen.

7. 2012 ÅRS FALL – ALTERNATIVA TOLKNINGSPRINCIPER VID HD:S KOMMANDE PRÖVNING

I 2012 års fall uttalade hovrätten att begreppen *successors*, *assigns* och *assignable* skulle tolkas enligt angloamerikansk juridisk-teknisk bemärkelse eftersom avtalet var skrivet på engelska enligt angloamerikanskt mönster. Domskälen

54 Gorton, s. 173.

55 A.a., s. 178.

56 A.a., s. 173 f.

57 Se Hedwall, s. 154 f.

58 Cordero-Moss, s. 376.

tyder på att de utslagsgivande omständigheterna för vilken bakgrunds rätt som ska tillämpas är avtalets språk och enligt vilken avtalstradition avtalet är skrivet. Som framgått i avsnitt 6 går det dock att argumentera för att andra omständigheter ska vara avgörande. Jag avser här att presentera mina slutsatser i form av en alternativ analys av utgångspunkterna för tolkningen i 2012 års fall.

I avsnitt 6.1 diskuterades lagvalets betydelse för tolkningen. Eftersom engelska ofta används som arbetspråk mellan parter utan anknytning till de angloamerikanska rättssystemen bör lagvalet vara styrande för tolkningen. Det finns anledning att jämföra denna slutsats med hovrättens argumentation i 2012 års fall. Parterna var i hovrätten överens om att svensk lag skulle tillämpas på avtalet. Det kan antas att engelska användes som arbetspråk och att avtalet var utformat enligt angloamerikanskt mönster då detta är vanligt förekommande vid avtal om företagsöverlåtelser.⁵⁹ Att parterna var nordiska och att deras rättsförhållande inte förefaller ha en tydlig koppling till ett visst common law-land talar också för att engelska endast användes som arbetspråk. Det finns, av vad som framgår av domen, inget som tyder på att parterna härigenom avsett att inkorporera den specifika juridisk-tekniska innebörden som följer av engelsk eller amerikansk rätt. Det framstår tvärtom som troligt att avtalet skrivits enligt angloamerikanskt mönster då detta har följt med det engelska språket. Lagvalet i 2012 års fall talar således för att avtalet borde ha tolkats enligt svensk rätt och att den av hovrätten använda amerikanska juridisk-tekniska betydelsen gav avtalet en annan innebörd än vad som troligen förutsetts av parterna.

Vid en jämförelse med den praxis som har beskrivits i avsnitt 5 är NJA 1954 s. 573 det svenska rättsfall som enligt min mening ligger närmast hovrättens argumentation, då svensk rätt var tillämplig men HD tolkade avtalet enligt engelsk rätt. Emellertid skiljer sig omständigheterna på ett flertal punkter. 1954 års fall rörde ett standardavtal för sjöfrakt som var utformat efter engelsk rätt. Till skillnad från 2012 års fall var alltså engelska i 1954 års fall inte endast ett arbetspråk utan avtalet hade sitt ursprung i engelsk rätt. Parterna hade i detta fall inte heller själva avtalat om tillämplig lag utan denna fastställdes tolkningsvägen utifrån var avtalet ingåtts och vid vilken hamn lassen skulle lossas. Som beskrivits ovan finns också tyngre vägande skäl för att tolka sjörättsliga avtal i enlighet med engelsk rätt. Sammantaget anser jag därför att NJA 1954 s. 573 inte ger ett särskilt starkt stöd för hovrättens tolkning. Även i ND 1983 s. 309 användes engelsk praxis för att tolka en klausul, trots att norsk rätt angetts som lagval. Selvig kallar det för en ”kombinationslösning” och är kritisk till dess lämplighet. Han menar att det kan leda till att nordiska

59 Bexhed, s. 51.

domstolar tvingas inkorporera engelska rättsprinciper som kan strida mot nordisk rättskänsla.⁶⁰ Då det i 1983 års fall handlade om ett standardkontrakt som bevisligen inte endast hade utformats efter engelsk rätt utan dessutom efter ett prejudikat från House of Lords finns även här viktiga skillnader i bakgrunden jämfört med 2012 års fall. Således talar inte heller ND 1983 s. 309 för att hovrätten borde ha tillämpat angloamerikansk bakgrunds rätt.

Trots att lagvalet är utgångspunkten för tolkningen kan partsavsikten motivera en avvikande bedömning. Jag anser dock inte att klausultypen, det vill säga att den omtvistade klausulen var en boilerplate, talar för att angloamerikansk rätt borde tillämpas.⁶¹ Möjligen tolkade hovrätten in en partsvilja om angloamerikansk bakgrunds rätt i 2012 års fall. Detta motsägs dock av underinstansen. Enligt tingsrätten var den aktuella klausulen inte föremål för några särskilda överväganden när avtalet slöts. Tingsrätten konstaterar därför att det inte går att fastställa en eventuell gemensam partsavsikt vad gäller tolkningen av överlåtelseförbudsklausulen.⁶² Att båda parterna var nordiska talar också för att det var svensk rätt, och inte angloamerikansk, som parterna avsåg (bortsett från bedömningen av de bolagsrättsliga dispositionerna som gjordes enligt dansk lag). I fallet fanns heller ingen stark koppling till England eller USA. Eftersom anknytning till visst land saknas är det i 2012 års fall svårt att fastställa vilket lands lag som borde tillämpas istället för den svenska. Sammanfattningsvis anser jag inte att avtalets språk och utformning visar på en gemensam partsavsikt om att engelsk eller amerikansk bakgrunds rätt skulle användas. Min slutsats är därför att HD bör utgå ifrån svensk bakgrunds rätt och svenska avtalstolkningsprinciper när 2012 års fall prövas.

60 Selvig, s. 25.

61 Se avsnitt 6.3.

62 HovR T 9588-11 s. 8.